

Олена Цвігун,
студентка педагогічного факультету,

Тетяна Качак,
докторка філологічних наук, професорка,
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника, Україна

МОЖЛИВОСТІ ДИТЯЧОЇ КНИЖКИ Й ІНСТРУМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИХОВАННІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ

У статті розкрито педагогічний потенціал використання дитячої книжки як засобу впливу на емоційно-ціннісну сферу дитини, формування уявлень про здоровий спосіб життя та закріплення відповідних поведінкових моделей. Висвітлено можливості застосування інструментів штучного інтелекту для персоналізації навчального матеріалу, створення інтерактивного освітнього середовища, візуалізації творів.

Ключові слова: дитяча книжка, штучний інтелект, молодші школярі, здоров'язбережувальна поведінка.

Вступ

Стрімкий розвиток технологій та цифровізація освіти кардинально змінюють умови, у яких відбувається навчання і виховання молодших школярів, що відкриває нові можливості для підвищення якості навчання, його індивідуалізації та урізноманітнення форм роботи з учнями. Водночас такі трансформації впливають на спосіб життя дітей, зокрема зумовлюють зростання часу взаємодії з цифровими пристроями, зменшення рухової активності та підвищення психоемоційного навантаження. У цьому контексті важливим завданням освітнього процесу стає виховання в дітей здоров'язбережувальної поведінки, що охоплює не лише знання про здоров'я, а й розвиток відповідних установок, цінностей і навичок. Ефективним засобом впливу на дитину виступає дитяча книжка, яка через художні образи та сюжет сприяє засвоєнню учнями важливих життєвих орієнтирів.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю поєднання традиційних педагогічних засобів, таких як дитяча книжка, із сучасними

інструментами штучного інтелекту, які відкривають нові можливості для персоналізації та урізноманітнення навчання. Питання виховання здоров'язбережувальної поведінки школярів розглядали такі вітчизняні науковці, як О. Мірошніченко, С. Замрозович-Шадріна, Ю. Бойчук, О. Дубогай, С. Омельченко, Т. Бойченко, С. Страшко, М. Гончаренко, М. Семенова. Дитяча книжка і дитяче читання – предмет дослідження науковців О. Ісаєва, Т. Качак, В. Кизилова, Н. Марченко, Л. Овдійчук, О. Слижук та ін. Однак недостатньо дослідженим є потенціал дитячої книжки та інструментів штучного інтелекту як засобів формування культури здоров'я сучасних дітей.

Мета статті – описати можливості дитячої книжки й інструментів штучного інтелекту у вихованні здоров'язбережувальної поведінки учнів.

Результати дослідження

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти однією із освітніх галузей, яку повинні вивчати учні, є соціальна і здоров'язбережувальна. Метою цієї галузі є «розвиток особистості здобувача освіти, який здатний до самоусвідомлення, гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії, самозарадності, дбає про безпеку, піклується про здоров'я, виявляє підприємливість і добротність для забезпечення власного і суспільного добробуту» [1]. Зважаючи на це, особливої уваги потребує питання виховання здоров'язбережувальної поведінки молодших школярів як важливої складової зазначеної освітньої галузі. Здоров'язбережувальна поведінка – це інтегральна характеристика особистості, що поєднує когнітивний, емоційно-ціннісний і діяльнісний компоненти і формується під впливом соціокультурного середовища, національних традицій та особистісної мотивації, є динамічною, багатовимірною реальністю, що не зводиться до фіксованого набору ознак [3].

Особливістю формування здоров'язбережувальної поведінки в молодшому шкільному віці є тісний зв'язок між знаннями, емоційним досвідом і практичною діяльністю дитини. Саме в цей період закладаються

основи життєвих звичок і ціннісного ставлення до здоров'я, що зумовлює необхідність використання таких педагогічних засобів, які поєднують інформативність, емоційність та інтерактивність. Також ефективність виховання здоров'язбережувальної поведінки значно залежить від систематичності та цілеспрямованості дій. Відтак особливої уваги набуває пошук засобів, здатних забезпечити такий комплексний вплив. Серед них вагоме місце посідає дитяча література, пізнавальна і виховна функція якої «традиційно є атрибутом» цього сегменту, який вирізняє її від інших сегментів літератури [2]. Через доступний зміст, яскраві образи та сюжетні лінії діти засвоюють уявлення про здоровий спосіб життя: правила особистої гігієни, значення рухової активності, раціонального харчування, режиму дня тощо. Завдяки художній формі ці знання не сприймаються як абстрактні настанови, а постають у вигляді життєвих ситуацій, близьких і зрозумілих дитині.

Важливою можливістю дитячої книжки є формування ціннісного ставлення до здоров'я через ідентифікацію з героями. Книжка дає дитині можливість отримати досвід, якого вона ще не має в реальному житті. Спостерігаючи за вчинками персонажів та їх наслідками, учні вчаться розрізняти корисні і шкідливі звички, усвідомлювати значення відповідальної поведінки, та розвивають свій емоційний інтелект.

Окрему роль відіграють книжки, створені безпосередньо з метою формування культури здоров'я у дітей. Серед українських видань варто виділити «Абетку здорового харчування від А до Я» М. Радченко та «Що в тарілці» Н. Самойленко і О. Стехіної – вони у доступній формі знайомлять дітей із принципами раціонального харчування. Пізнавальний та практичний потенціал мають також дитячі енциклопедії, наприклад «Велика книга про здоров'я для усієї родини» Д. Гренемаєра, яка охоплює широке коло питань – від гігієни до емоційного благополуччя. Такі видання не лише розширюють знання дитини, а й формують стійку мотивацію до здорового способу життя, що є ключовою умовою переходу від обізнаності до реальної поведінки.

Дитяча література також створює умови для організації різних видів діяльності: обговорень, рольових ігор, творчих завдань, інсценізацій. У процесі такої роботи учні не лише відтворюють зміст прочитаного, закріплюючи таким чином вивчене у пам'яті, а й моделюють власну поведінку в подібних ситуаціях. Це сприяє формуванню критичного мислення, розвитку вміння переносити здобутий досвід у реальний контекст.

Використання інструментів ШІ у роботі з дитячою книжкою дає змогу урізноманітнити шляхи виховання здоров'язбережувальної поведінки молодших школярів. По-перше, штучний інтелект дає змогу персоналізувати зміст книжки відповідно до віку, інтересів і рівня розвитку дитини. Наприклад, можна ускладнювати невеликі тексти, щоб учні могли глибше зрозуміти пропоновану тему, або навпаки – прибирати інформацію, що не відповідає інтересам учнів. Також можна додавати до текстів ситуації, пов'язані зі здоровим способом життя, а потім обговорювати в класі. По-друге, ШІ дає можливість створення інтерактивного середовища навколо книжки. За допомогою ШІ можна організувати діалог із персонажами, що сприятиме глибшому емоційному прочитанню твору. Можна створювати найрізноманітніші вправи за змістом книжки, міні-ігри, що закріплюють знання про здоров'я (наприклад, про правильний режим дня). По-третє, штучний інтелект сприяє візуалізації змісту. На основі прочитаного можна генерувати яскраві ілюстрації чи анімації, таким чином підвищуючи мотивацію дітей до вивчення твору та забезпечуючи більш природний для молодших школярів процес засвоєння матеріалу. Окрему роль ШІ відіграє у формуванні емоційного інтелекту. Він може як допомагати аналізувати емоції персонажів, так і пропонувати вправи на саморегуляцію, пояснювати дітям, як впоратися зі стресом чи конфліктами. Це безпосередньо пов'язано зі здоров'язбережувальною поведінкою, оскільки психічне здоров'я є невід'ємною складовою здоров'я особистості. Також варто відзначити потенціал штучного інтелекту у зворотному зв'язку та моніторингу: системи

можуть оцінювати розуміння прочитаного учнем, пропонувати індивідуальні рекомендації, підказувати вчителю або батькам, на які аспекти варто звернути більше уваги. Водночас використання інструментів ШІ в освітньому процесі має свої обмеження, які необхідно враховувати. Надмірна цифровізація навчання може посилювати саме ті проблеми, на вирішення яких спрямована здоров'язбережувальна освіта. Крім того, автоматизовані інструменти не здатні повноцінно замінити живе педагогічне спілкування, яке є важливою умовою емоційного розвитку молодшого школяра. Тому ШІ доцільно розглядати не як самостійний засіб виховання, а як допоміжний інструмент, що підсилює, а не підміняє традиційні педагогічні підходи.

Висновки

Дитяча книжка та інструменти штучного інтелекту є ефективними взаємодоповнювальними засобами виховання здоров'язбережувальної поведінки молодших школярів. Книжка забезпечує емоційний, ціннісний і пізнавальний вплив на дитину через художній образ і сюжет, формує стійкі уявлення про здоровий спосіб життя та створює основу для різноманітної навчальної діяльності. Штучний інтелект, у свою чергу, розширює педагогічні можливості роботи з текстом: дозволяє персоналізувати зміст, створювати інтерактивне середовище, візуалізувати матеріал і забезпечувати зворотний зв'язок. За умови балансу між цифровим і живим педагогічним впливом інтеграція дитячої книжки та інструментів ШІ створює цілісний виховний простір, у якому знання про здоров'я природно переходять у переконання, а переконання – у реальну поведінку дитини.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87.
2. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва: підручник. 3-тє вид., доповн. К.: ВЦ «Академія», 2025. 456 с.
3. Мірошниченко О. М. Виховання здоров'язбережувальної поведінки молодших школярів засобами українських народних традицій: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.07. Харків, 2018. 313 с.